

פ עם בכל כמה שנים קורה למשה דיין דבר נדיר: הוא אומר את האמת.

לא את האמת האובייקטיבית, כמוכן. עד כדי כך אין הוא מרחיק לכת. אלא את האמת הסובייקטיבית, את האמת על עצמו, על עולמו הנפשי והמחשבת.

במיקרים נדירים אלה, הוא בוחר לעצור מן קהל מתאים, וקורא בפניו את דבריו מן הכתב.

נאומים נדירים אלה בולטים כצוקים מתוך ים הכרונותיו. אין להם קשר עם נאומיו השיגורתיים, הרודפים זה את זה והדורכים זה על זנבו של זה. הסותרים זה את זה והמפריכים זה את זה. אלה לא נועדו אלא לבלבל את האוייב ואת הידיד, לחטוף כותרת, לשים רגל ליריב, להסוות מעשים, להטעות את הציבור, לקדם אינטרס רגועי. הכל לפי הכלל שנקבע על-ידי ביסמארק: „המילים קיימות כדי להסתיר מחשבות.”

פעם בכל כמה שנים נואם משה דיין נאום המגלה את מהשבתו האמיתית, והראוי לניתוח רציני.

***

כ זה היה נאום של משה דיין, ביום הולדתו ה-41, על קברו הרענן של ידידו רועי רוטנברג, שנהרג בשדות נחל-עזר. היה זה באביב 1956, כאשר הרמטכ"ל דיין ניצח על פעולות-התגמול למלחמת-סיני.

אז השמיע את ה„אני מאמין” של אדם המאמין במלחמה נצחית — כנזירת-חיים של עם אשר נטל את מולדתו מעם אחר.

„אל-נא נסיח היום אשמות אל הרוצח-חיים, מה לנו כי נטען על שינאתם אלינו?”

... מול עיניהם, אנו הופכים לנו לנחלה את האדמה והכפרים, בהם ישבו הם ואבותיהם.

... דור ההתנחלות אנו, ובלי כוונה בעת-הפלדה ולעית-התוחת לא נוכל לטעת עץ ולבנות בית.

... זו גזרת דורנו, זו ברירת חיינו — להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקשים — או כי אז תישמט החרב מאגרנו-פנו, ויכרתנו חיינו.”

פילוסופיה זו הולידה את הברית עם הקולוניאליזם הצרפתי והבריטי טי, את מלחמת-המנע של 1956, את הניצחון הצבאי המהיר ואת אובדן הסיכוי לשלום למשך שנים רבות.

***

את הנאום השני מסוג זה נשא משה דיין ב-5 ביולי 1968, ברמת-הגולן, בפני כנס-נוער של איחוד הקברי צות והקיבוצים. הוא עצמו ייחס לנאום זה חשיבות כה רבה, עד שהכלילו במלואו בדברי הכנסת, בתשובה לשאלתם.

בנאום של 1956 דיבר דיין על „דור ההתנחלות” בלשון יחיד, וניבא מלחמה במשך חייו של דור זה.

בנאום של 1968 דיבר על דורות של נחלנים, ועל מלחמה שתימשך לנצח.

„זה תהליך של התרחבות, של עוד יהודים ושל תוספת יישובים ותוספת התנחלות, כל השנים האלה.

... אנו לא התחלנו את התהליך הזה. אנו נולדנו כאן ומצאנו את הורינו, שבאו הנה לפנינו... לא עליכם החובה לגמור, עליכם החובה להניח את הרובד שלכם.

„זה תהליך שנמשך מאה שנים. אנו חייבים לתת את חיי קנו בו במידת האפשר, אבל לא לאמר: עד כאן, וסיימנו.”

... אתם בוודאי שיתעם ותשמעו זאת: הערבים לא יעשו איתנו שלום, והאחרים, העולם, לא יתנו לנו להישאר במקומות שאנו רוצים להישאר.

... מלא ניתוף ללא ניתוף, מבלתי אפשרי, לבלתי-אפשרי — אנו יושבים היום מהסואץ ועד הגולן, זה ניתן.

... אל-נא תתעייפו ואל תקפלו את הדגל. האמינו בריכוז העם היהודי פה, ובהמשכת ההתנחלות.”

המלחמה היא נצחית, כי אין אנו מוכנים להציב גבול להתנחלותנו. „יתכן” שזהו מצב בלתי-רצוי, ופירושו הדבר: ייתכן גם שיהיה מצב רצוי דווקא, כי במלחמה

נאום הגבורה

אפשר להשיג הרבה דברים „בני גוד לרצון הערבים.”

המסקנה נאמרה בראשית 1971: שארם אל-שייך חשובה יותר מן השלום, ולא רק שארם אל-שייך. גם אל-עליש, גם עזה, גם הגולן, גם ביקעת-הירדן, גם — — —

***

ה נאום שהשמיע משה דיין ביום החמישי שעבר, ב-19 באוגוסט 1971, הוא צוק נוסף בים המילים — נאום בו משמיע משה דיין את ה„אני מאמין” המעודכן שלו. זהו המשך ישיר והגיוני לשלושת הנאומים הנ”ל.

הנה הפסקים העיקריים: ... מה עלינו לעשות כדי לקדם את

מטרותינו שלא באמצעות מלחמה או הסכם שלום...
...עלינו לראות את עצמנו גם בשטחים המוחזקים כממשלת קבע, לתכנן ולכצק את כל הניתוף, ולא להשאיר, אופציות פתוחות ליום השלום — שמא יום זה ירחק.

...עלינו לשים את הדגש בפעילותנו על עשייה חד-צדדית שלנו, ועל פעולה מיידית.
...הקו הירוק, כתחום לפעולתנו, קיים משום שאנו קבענו כך לעצמינו. מני-הצמצמות זאת יש יותר מהתנכרות למציאות, מאשר מגזירתה.

... כל מה שהצלחה תנועתנו הלא-מית מיוס קומה להשיג מהערבים, בנסיון אין-סוף להידברות, להבנה, להסדרים ול-הסכמים, היה עד כה הכרות בדיעבד בעובדות שייצרנו בניגוד לרצוננו.
... הצעת השלום של סאדאת אינה הליכה לקראתנו, אלא מנוף לסיקוננו. השקפת העולם, האני מאמין הערבי כל-פינו, מתבטא בלאוויים של חארטום — לא משאומתנו, לא הכרה, לא שלום, והחזרת הזכויות, הלגיטימיות של ה-פלטטיניום.

... עלינו ליצור מתכונת-חיים ומצבים שהערבים יוכלו להשלים איתם. אין אני אומר הסדרים רצויים להם, אלא כאלה שהערבים יוכלו — אם ירצו בכך — לקבל אותם.

„בעניין זה של החשמה הערבי בית למעשינו יש להבחין בין צרכי הערבים כפרטים הרוצים, ככל כנראה, בחיים נוחים... לבין מטרותיהם ושאיופתיהם הלא-מיות.

... אינני חושב שמעמד המדיני הנוכחי של תושבי הגדה והרצועה יכול להישאר כך לקבע, אבל גם אינני רואה אותו כבלתי-נסבל לתקופת-מעבר — ולו גם ממושכת.

... הממשלות הערביות... יתכן שלא תמצאנה לאפשרי לחדש את המלחמה בנו, אולם דבר זה אינו פירושו השלמה. אינני צופה שסוריה, ירדן ומצריים ישלימו לתקופה הנוכחית עם ישיבתו של צה”ל ברמת-הגולן, על הירדן ובטיני.
... בבצירנו את קווינו עלינו על כן לדעת שאנו עושים זאת לא בהנחה שבעקבות כך תבוא השלמה ערבית.

...במסוף הקרוב, הגבולות הנרי אים לנו כחיוניים עבורנו לא יהיו גבולות מוסכמים, וכהיעדר גבולות מוסכמים לא נוכל לזכות בחוזי שלום.

... אם לא זכינו לשיחוף-פעולה מצידם — נפעל בעצמנו.”

***

א יני מתכוונן כאן להתווכח עם הי סתירות, הפירוט והשקריס-המוסכמיים שהנאום שופע מהם.

אחד אפשר, למשל, לטעון בנשר מה אחת שהערבים השלימו בעבר כריעבד עם העובדות שייצרנו — ושאלן הערבים משלימים כיום עם עצם קיום המדינה?

על סמך מה אפשר לטעון כי נכונות אל-סאדאת לכרות חוזה-שלום אינה כנה, כאשר ממשלת ישראל מסרבת להעמיד את הדבר במיבחן ודחתה את ההצעה על הסף, מפני שהמנהיג המצרי לא הסכים לתכתיב הישראלי בענייני ה-גבולות?

אך אפשר לומר שהערבים דוחים כל אפשרות של שלום — ובו בזמן שהשלום אינו אפשרי מפני שעלינו לדרוש גבולות חדשים?

השענה השדופה כאילו אנחנו תמיד רצינו בשלום והערבים תמיד דחו את רצוננו, כבר הופרכה עשרות פעמים על-ידי גילויים עובדתיים. האחרון שבהם הוא הגילוי של בן-גוריון על המשא-ומתן שהתנהל עם עבד אל-נצאר, ושי-הופסק על-ידי ישראל.

אולם, כאמור, אין טעם להתווכח כאן על האמת האובייקטיבית. משה דיין אינו (המשך בעמוד הבא)